

Foto: Anda van Riet

KLASSIKAAL LEZEN MET WHATSAPP

Kun je het klassikaal lezen van een boek zo leuk maken dat leerlingen er actief over discussiëren, buiten de lessen om? Kun je hen prikkelen om te letten op informatie die de schrijver al geeft in de eerste hoofdstukken, verwijzingen, beeldspraak, gevoelens – op zo'n manier dat ze door willen lezen? Kunnen ze dan tegelijkertijd ook nog werken aan hun schrijfvaardigheid? Het lijkt een utopie, maar met het inzetten van een WhatsAppgroep lukt dit.

KARIN EPPING

Wanneer je aan leerlingen een leesboek uitdeelt, verwacht je dat elke leerling dat op zijn minst zelfstandig kan en zal lezen. Uiteindelijk controleer je precies daarop: heeft een leerling het boek gelezen en is het begrepen? Daarnaast hoop je dat er gevoelens en gedachten over het boek zijn ontwikkeld die de leerling onder woorden kan brengen, mondeling of schriftelijk. Toch blijkt deze opdracht voor veel leerlingen erg lastig. Vaak blijkt in de afsluitende toets of opdracht dat het boek door weinig leerlingen gelezen is en dat ze nauwelijks genuanceerd over het boek kunnen praten.

Om leerlingen niet in hun eentje te laten worstelen met een dergelijke opdracht kunnen we juist met het lezen van een klassikaal boek inspringen op wat leerlingen tegenwoordig wel graag doen: ergens over meepraten. Het is voor leerlingen heel normaal om je mening te laten horen. Dit kan op allerlei manieren, maar gebeurt voornamelijk toch online. En daarbij weten leerlingen bijna niet anders dan dat het normaal is dat je laat weten

wat je ergens van vindt. Als onze leerlingen nu al zo gewend zijn om te reageren op bijvoorbeeld een foto op Instagram, al is het maar met een 'like', waarom pakken we deze houding dan niet op om ze ook te laten reageren op een gezamenlijke activiteit, namelijk het lezen van een klassikaal boek? Volgens Huff (2016) zouden leerlingen hun lees- en leerervaringen juist met elkaar moeten delen, precies zoals ze doen wanneer ze een serie kijken op bijvoorbeeld Netflix. Hiermee maak je het beleven van een verhaal een sociale onderneming. Deze moet gelijktijdig plaatsvinden en worden gedeeld. En dan willen ze best lezen, beweert Huff. En zo wordt lezen, dat een sterk individueel karakter heeft, iets dat je juist heel goed met elkaar kunt doen.

De persoonlijk-ervaringsgerichte benadering

Met het lezen van een volgend klassikaal boek op de agenda, ben ik gaan nadenken over hoe ik dit boek meer kon laten leven in mijn atheneum 3-klas op het CSG Comenius in Leeuwarden. We hadden vorig jaar A Monster

Calls aangeschaft van Patrick Ness en dat boek wilde ik graag goed aan ze meegeven. Het is een heftig boek, niet alleen omdat de moeder van de hoofdpersoon Conor uiteindelijk sterft aan het vreselijke monster kanker, maar vooral omdat Conor zijn eigen monsters moet overwinnen, zoals eenzaamheid en het onder ogen zien en vertellen van de waarheid. Heftige thema's, maar daar is dit boek in vergelijking met veel populaire youngadultromans van tegenwoordig geen uitzondering op.

Ik kon ervoor kiezen om leerlingen dit boek individueel te laten verwerken, dat zou wellicht veiliger zijn. Maar ik wilde nu juist inspelen op het gemak waarmee ze online reageren op elkaar en op de winst die te behalen valt uit leeskringen. Via het artikel van Margot de Wit (2017) over het inzetten van leeskringen op het Ds. Piersoncollege in Den Bosch kwam ik op het idee een leeskring te starten op een WhatsAppgroep. De Wit betoogt dat leerlingen bij een persoonlijk-ervaringsgerichte benadering leren om genuanceerder te spreken en schrijven over gelezen literatuur. Bij deze benadering past bij uitstek het bespreken van een boek in leeskringen, waarbij de focus ligt op hoe literaire teksten ervaren

Ik wil een discussie waarin leerlingen vooral met elkaar aan het brainstormen zijn in plaats van gericht zijn op het geven van de 'juiste' antwoorden

worden. Van belang is dat er ruimte geboden wordt om leerlingen te laten praten over wat die tekst voor hen betekent.

WhatsApp in het onderwijs

Om een leeskring online te realiseren kun je de leerlingen een literair blog laten schrijven. Daarbij kun je hun zowel gericht opdrachten geven als de ruimte bieden om

persoonlijke berichtjes te plaatsen die door de hele klas gelezen worden. Bovendien maak je daarmee leerlingen eigenaar van hun eigen werk, doordat de klas zijn eigen virtuele leesclub creëert (Kremer, 2011). Wat ik hier echter bij mis, is het spontane reageren op elkaar, het online 'kletsen', wat vooral bij een chatapplicatie zoals WhatsApp hoort.

In hun onderzoek naar het gebruik van WhatsAppgroepen op school, stellen Bouhnik en Deshen (2014) dat een WhatsAppgroep de communicatie binnen een groep bevordert. Voor de inzet ervan op scholen noemen ze vier belangrijke doelen: communicatie met leerlingen, het positief beïnvloeden van het sociale klimaat, het creëren van een dialoog en het aanmoedigen van delen onder leerlingen. Op deze manier kan het gebruik van WhatsApp grote voordelen opleveren: (1) de communicatie met de leerlingen wordt vergemakkelijkt, waardoor het bijvoorbeeld ook makkelijker wordt hen te helpen en begeleiden tijdens hun leerproces; (2) het draagt bij aan een positieve sociale sfeer binnen de groep; (3) de communicatie binnen de groep wordt gestimuleerd doordat er een dialoog wordt gecreëerd waarbinnen bijdragen worden gewaardeerd; (4) de WhatsAppgroep als leerplatform zorgt er niet alleen voor dat materialen makkelijker beschikbaar zijn maar ook dat leeractiviteiten gestimuleerd worden. Leerlingen beginnen elkaar te helpen, beantwoorden elkaars vragen en delen hun ontdekkingen.

Al deze voordelen lijken precies geschikt voor mijn doel: leerlingen samen hetzelfde boek laten lezen en hen daarover laten praten. Juist een WhatsAppgroep bevordert de communicatie en daarmee de discussie onderling. Ik wil een discussie waarin het spuien van ideeën vrijuit zou moeten gebeuren en leerlingen vooral met elkaar aan het brainstormen zijn in plaats van gericht zijn op het geven van de 'juiste' antwoorden. Daarnaast wil ik leerlingen het gevoel geven dat ze met vrienden over een serie, of in dit geval een goed boek, kletsen. Wanneer ik andere populaire onderwijstools als Socratic of Answergarden gebruik, waarbij je ook makkelijk klaspeilingen kunt organiseren, mis ik het informele en sociale karakter van WhatsApp. Wat ik vooral ook wil bereiken, is dat leerlingen vrijuit kunnen bijdragen, zonder al te veel te letten op hun taalgebruik of op de vraag of hun bijdrage inhoudelijk wel goed genoeg is. Grammaticaal correcte zinnen zijn voor mij minder belangrijk dan het delen van je gedachten over wat je gelezen hebt. Maar in de les over wenselijk gedrag op sociale media, die ik speciaal voor dit project inlas, fluiten de leerlingen mij unaniem hierop terug en vragen

ze wel om controle op correct Engels.

De toegankelijkheid van WhatsApp zorgt ervoor dat leerlingen sneller en makkelijker reageren. Dat ik als docent aanwezig ben binnen dat gesprek is niet anders dan in een onderwijsleersituatie in de klas. Binnen een socialemediagroep met leerlingen voel ik me wat minder op mijn gemak, maar volgens een onderzoek van Schouwstra (2016) naar socialemedia-interactie tussen leraren en leerlingen op de basisschool werkt de aanwezigheid van een docent juist positief. Leerlingen voelen zich veiliger om zich te uiten door die aanwezigheid. Later zal blijken uit mijn eindenquête onder de leerlingen dat op twee leerlingen na iedereen het prima vond om samen met een docent in een WhatsAppgroep te zitten. Mijn aanwezigheid was juist prettig omdat ik het gesprek kon sturen, op hun gebruik van het Engels kon letten en voorkwam dat er te veel 'onzin' op de groep gepost werd.

Verder is het van belang dat er aandacht is voor sociale veiligheid. De klas waar ik het inzetten van WhatsApp bij probeer, is een klas waarbinnen weinig subgroepvorming is en geen pestgevallen bekend zijn. Schouwstra (2016) ontdekte dat er een wederkerigheid is tussen een offline en online sociaal klimaat. Een veilig offline sociaal klimaat is waarschijnlijk wel een voorwaarde voor een veilig online klimaat.

De aanpak

Mijn eerste les pak ik als volgt aan: de boeken worden uitgedeeld en na een minimale introductie lees ik het eerste hoofdstuk voor en de leerlingen lezen mee. Daarna geef ik hun de opdracht in hun schrift een korte, eerste reactie te schrijven zoals ze dat misschien op Twitter, Instagram of WhatsApp zouden doen aan een vriend of vriendin. Daarbij moeten ze wel refereren aan de inhoud van wat ze net gelezen hebben. Ondertussen bevriend ik een leerlinge op WhatsApp, waarna ik een groep maak. Zij nodigt iedereen die in de klas staat, uit voor de groep. Dat zijn in dit geval alle leerlingen in de klas, zodat ik zeker weet dat iedereen meedoet. Ik noem de groep 'A Monster Calls A3B'. Vervolgens vertel ik dat ze hun bericht in de nieuwe groepsapp kunnen plaatsen. Het wordt een beetje een chaos en niet iedereen snapt direct dat dit een groep is die aangemaakt is door de docent en dat je er niet alles in kunt plaatsen. Het vereist wat aanwijzingen en richting.

Om de input te belonen beloof ik hun een bonus bij de toets als er een bepaald aantal inhoudelijk goede opmerkingen geplaatst zijn binnen de groep. Hiermee wil ik aangeven dat de bijdrages vrijwillig zijn. Ze kun-

WhatsApp

Anna

From what I have read until now I think the monster is not scary at all. It is just telling stories about people he has *killed*. I think he only wants to scare Conor. I don't think he will do something to him.

Teacher

Does he want to scare Conor? Who agrees?

Kristan

I think he wants to help Conor

Jari

I agree with Kristan

Teacher

So what is scary? When is something really, truly, scary?

Esmee

Not everyone gets scared of the same thing, so you can't say that

Teacher

Really good, Anna and Esmee. Because in the beginning Conor isn't scared of the monster but he is scared of something else

Kristan

Of what? The death of his mother?

Teacher

Kristan, good thinking. Can you make a prediction? Then we'll see who is right at the end of the book

Esmee

He thinks his mother is going to survive, so he is probably just scared that he has to live with his grandmother

nen er ook voor kiezen om niet deel te nemen aan de gesprekken op WhatsApp. Als ze ermee klaar zijn, mogen ze de rest van de les zelfstandig verder lezen en geef ik de eerste vijf hoofdstukken als huiswerk op, plus het verzoek om in ieder geval één inhoudelijk bericht op de groepsapp te plaatsen.

Wat ik vervolgens zie als ik de volgende dag de berichten lees, is veelbelovend. Wilmer is opgevallen dat het verhaal een combinatie van werkelijkheid en fantasie is, en Esmee en Lois praten al over hoe vreemd het is

dat Conor niet echt bang is voor het monster. Sjoerd is het terecht opgevallen dat het begin eigenlijk helemaal geen inleiding heeft en we helemaal niets weten over de nachtmerries van Conor. Ik reageer op de app door te zeggen dat ik het bericht van Sjoerd heel interessant vind, en ik vraag om reacties. Voorzichtig komen er een aantal reacties, veelal met één of twee woorden: 'Yes' en 'I agree', tot een slimme leerling zegt: 'We all agree'.

In de hoop dat een groot gedeelte van de klas inderdaad deelneemt aan het gesprek, besluit ik wat meer te prikkelen. Ik ga in op de opmerkingen van Esmee en Lois en vraag wat leerlingen daarvan vinden. En dan blijkt dat ze inderdaad aan het meedenken zijn over waarom Conor niet bang is: welke informatie hebben we wel uit het eerste hoofdstuk en wat denken of voorspellen we? Hoera! Er volgen nog een paar goede opmerkingen en ik vind de bijdragen veelbelovend.

De volgende les vertel ik de leerlingen dat ik erg enthousiast was over de groepsapp. Ze geloven me niet en denken dat ik sarcastisch ben. Dat stemt me enigszins ongerust, nemen ze de appgroep wel serieus? Ik wil de klas eerst in kleine groepjes laten praten over wat ze gelezen hebben. Daarvoor heb ik de *discussion questions* uitgeprint die via de website van de uitgever van het boek, Candlewick, te vinden zijn. Na tien minuten gaat iedereen weer op zijn oorspronkelijke plek zitten en bespreken we kort wat er in de groepjes gezegd is. Ik geef opnieuw vijf hoofdstukken op en ga daarna verder met de lesmethode. Door deze combinatie van praten in groepjes in de les met behulp van discussievragen en de online discussie hoop ik het leren articuleren van hun gedachten te versterken. Het leren verwoorden van de meningen blijkt naarmate de bijdrages toenemen echt te groeien.

Enthousiasme, plezier en verbondenheid

Wat ik voorbij zie komen op de app is soms teleurstellend, er wordt door enkele leerlingen helemaal niet gereageerd of de 'aanwezige' leerlingen reageren slecht op elkaar. Maar dit zijn uitzonderingen. Over het algemeen is de interactie erg goed. Leerlingen luisteren naar elkaar, brainstormen over de mogelijke betekenis van het tijdstip waarop het monster komt en brengen elkaar op goede ideeën. Ik zie enthousiasme, plezier en verbondenheid. Ik kan vragen stellen, reageren op wat iemand zegt, uitleggen en vooral complimenten geven. Het leert de leerlingen veel meer naar de inhoud van het boek te kijken en daarover na te denken. Tijdens de les kunnen de leerlingen aanvullen wat ze online al met elkaar besproken hebben. De WhatsAppgroep versterkt de dis-

De WhatsAppgroep versterkt de discussie en bespreking binnen de les

cussie en bespreking binnen de les. Deze betrokkenheid van de leerlingen bij wat ze lezen en de nieuwsgierigheid naar wat er gaat gebeuren was me in een gewone les waarschijnlijk niet gelukt.

Uit de enquête aan het eind van de lessen blijkt een overduidelijk positief gevoel van de leerlingen over deze extra aanvulling tijdens het lezen van het klassikale boek. Een ruime meerderheid vond de appgroep leuk, een nog groter deel vond dat de appgroep hielp om het boek beter te begrijpen. Vrijwel iedereen vond het handig dat de docent aanwezig was in de groep, slechts twee leerlingen hadden daar moeite mee. Een volgende keer zal ik het vrijwillige karakter nog beter benadrukken. Daarbij hoef ik waarschijnlijk niet bang te zijn dat niemand meer mee doet, driekwart van de leerlingen zou het een volgende keer weer zo willen aanpakken en bijna de helft zou dit ook bij andere vakken willen doen. Eén leerling vertelde dat ze het echt motiverend vond werken: om mee te kunnen praten moest je wel mee-leren. Zoals Huff (2016) al aangaf wordt lezen inderdaad misschien wel leuker als je er samen over kunt praten, net zoals bij een serie. ■

Bij de uitvoering van dit experiment was de Algemene Verordening Gegevensbescherming nog niet van kracht. Met ingang van 25 mei 2018 is de minimumleeftijd voor het gebruik van WhatsApp zestien jaar, bij een jongere leeftijd is toestemming van ouders of verzorgers nodig.

LITERATUUR

- Bouhnik, D., & Dshen, M. (2014). WhatsApp goes to school: Mobile instant messaging between teachers and students. *Journal of Information Technology Education: Research*, 13, 217–231.
- Huff, P. (2016, 20 januari). Een boek is even leuk als een serie. NRC.
- Kremer, E. (2011). Leesboek of Facebook. *Levende Talen Magazine*, 98(4), 4-7
- Ness, P. (2011). *A monster calls*. Somerville, MA: Candlewick Press.
- Schouwstra, M. (2016). *Social media interaction between teachers and pupils: Exploring opportunities and challenges in elementary school contexts* (Masterthesis). Universiteit Twente.
- Wit, M. de. (2017). Lezen doe je met elkaar. *Levende Talen Magazine*, 104(8), 4–9.

WhatsApp

Marlo

I think the monster wants to make clear that everyone has something good and something bad. Also I think that the monster wants to tell that not everything is what it looks like. You have to think about it before you can say something is good or bad

Kristan

Yeah, that's what he told in that tale about the prince and the farmer girl

Marlo

I think that Conor needs the monster to handle the situation with his mum

Sjoerd

I think that the monster wants to tell Conor that his grandmother doesn't mean it as bad as Conor thinks she does and that he needs to see that she only just wants to help him

Jelger

But the monster isn't the monster that Conor is scared of

Helmer

Conor isn't scared of any monster

WhatsApp

Jente

I think the stories that the monster is telling Conor are a little bit weird and heavy but I like the way he is giving a secret message with every story. The thing I don't understand in the book is why the monster doesn't tell Conor in the beginning why he is there for him and why at that time. At the end he is telling him about it and then Conor can also trust the monster

Sjoerd

I think that at first Conor doesn't get why the monster is there and why he is telling the stories that make no sense, but in the end Conor is actually really glad that the monster was there to tell him the real truth and to also tell him that he needed to tell the truth to his mother

Lois

I think Conor really needed the monster to process everything that was going on in his life. The tales had a message, which helped him understand the situation. In the second tale the monster said that believing is half of healing. Conor just needs to have faith to get through everything